

կուեցաւ կիլիկեան գաւառաբարբառի զըրական գործունէութիւնը, և առ այդ սատարող զրիչներէն մէկն եղաւ Ժ.Գ. զարուն մէջ ՍՄԲԱՏ ԳՈՒՆԴՍԱՊԼ, Կոստանդին արքայաճօր որդին ու Հեթումի եղբայրը: Իրրեւ պատմիչ՝ ունի համառօտ Տարեգիրք մը, զոր Մատթէոս Ունհայեցիի պատմութենէն քաղած է՝ տեղ տեղ գաւառական հայերէնին ձևերը ներմուծելով հոն: Իսկ բուն կիլիկեան բարբառով յօրինած իր գործերն են՝ Անսիզի Անտիոքայ (Assises d'Antioche) կոչուած օրինադիրքի մը թարգմանութիւնը, և Դասասանագիրք՝ զոր Միսիթար Գօշի համանուն գրուածքին հետեւողութեամբը պատրաստած է՝ ժամանակին պահանջներուն համաձայնեցնելով զայն, ինչպէս նաեւ Լամբրոնացիի թարգմանութեամբը արդէն ծանօթ բիւզանդական քաղաքային օրէնքներն ալ աւելցնելով այդ աշխատութեան վրայ:

Կիլիկեան գաւառաբարբառի զրականութեան կը վերաբերին հետեւեալները.

1. Գիւրք Վասակոց (Ժ.Գ. զար) (Թրգմ. արաբերէնէ):
2. Վարդան Այգեկցի, առակներ:
3. Վարդան Պասմիչ (մանաւանդ Պասմուքեան վերջին մասը):
4. Հերում Կորիկոսի, Ժամանակագրութիւն:
5. Միխայիլ Ասորի (Թրգմ. ասորերէնէ):
6. Մասքեոս Ունհայեցի եւ Գր. Նրեց, Պասմուքիւն:
7. Մաղաբիա Աբեղայ, Պասմուքիւն Ազգին Ննչողաց:
8. Գրիգոր Անաւարզեցի, Թուոյր առ Հերում Բ.:
9. Բժշկական Գրուածներ (ԺԲ-ԺԵ. զար):
10. Դիւանական կամ Ասեմական Գրուածքներ (Պարոն Կոստանդին, Օշին, Լեոն Գ. և Լեւոն Ե.):

Ե. Ե. Դ.

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ

ՃՐԱԳՆ ՈՒ ԱՒԵԼԸ

«Ո՛չ լուցանիցէ նրազ եւ
ածիցէ աւել ի սան».

(Ղուկ. ԺԵ. 8)

Պերն ու Մարգրիտ՝ եղբայր ու քույր՝
Աղփասիկ են, ու կը բնակին
Փոքր ու անուր մէջ այն յարկին՝
Որ լուսաւոր էր եւ մաքուր:

Հայրը Պերնին տրաւ նրազ,
Մայրն ալ աւել մը Մարգրիտին.
Ասոնք իրենց տանը՝ յետին
Պահպանակներն էին կրկնակ:

*

«Պերն, ըսաւ հայրն, այդ ձեղունին
Բարձրութեան ա՛ջրդ միտ յառէ՛,
Քեզի տրուած նրազը վառէ,
Որ մութ ցնորհներ հոս ծակամուտ չըղարանին:

Առով կեանքիդ մէջ բովանդակ՝
 ձախասագիրդ վերահաս
 Կախարդօրէն պիտի կրնաս
 Դընել պաշտպան ճանապետի մ' հրմային տակ :

Բարձրէն կուգան անուրջ եւ յոյս,
 Բայց բարձրագոյն խորհուրդներէ,
 Որքան հոգւոյդ թռի՛չքը ներէ,
 Պիտի կրնաս շինել պայծառ աստղի մը լոյս :

Ճրագիդ շնորհի՛ւ ձեզունը ցած
 Կ'արփիանա՛յ նրման երկնի...
 Ուր Միհրի դէմքը գեղանի
 Կապոյտ ոլորտ մը կը դիտէ շուրջ պարայած :

Թէ այդ հարսար՝ ըստեղծումին
 Ըլլաս սասար ու գործաւոր,
 Պիտի նորոգ կանգնես ինչ որ
 Վայրագօրէն կը փանդէ մահն ու քրքնամին :

Պերն, կըրկնեց հայրն, այդ ձեղունին
 Բարձրութեան ա՛յլքդ միտ յառէ՛,
 Քեզի սքռած նրազը վառէ,
 Ու մութ ցնորհներ հոս ծակամուտ չըղարանին » :

* *

« Մարգրիտ, ըսաւ մայրն ալ, ո՛հ, մի՛
 Մոռնար հրսկել տան յատակին,
 Աւլէ՛ անոր ժախն ու փռփին,
 Պիղծ խեւերանքն ունայնութեան ու մեղկումի :

Մեր հանգիստի խարխիսն է ան,
 Մեր փայլերուն կըռուանը պինդ,
 Դիտցի՛ր որ խօլ պարեր ու թինդ
 Կըրնան խախտել զայն թեփումով մը սասանման :

Խոնարհութեան Աւելին հետ
 Մեղեխելով բաղձը սրտիդ՝
 Անփակ պահէ զեդ մարգարիտ՝
 Պարսփի այն զա՛րդը որ կախուած է քու վիզէդ :

Տե՛ս, այս մահուր յատակին վրայ
 Տարածութիւն մը կայ երկրի...
 Ուր ծաղիկներ ու դալարի
 Կըրնան փթթիլ երբ զայն կոխել ուզէ Փլորա :

Համեստ գործի՛քը ձեռքիդ տակ
 Թէ նըւիրուիս այդ պաշտօնին՝

Քեզմով պիտի պահէ ինքնին
Ծրարն իր աւանդն, ու տունն ալ սո՛ւրբ իր յիշատակ:

Մարգրիտ, կրկնեց մայրն ալ, ո՛հ, մի՛
Մոռնար հրսկել սան յատակին,
Ալլէ՛ անոր ժախն ու փոշին,
Պիղծ խեղճանքն ունայնութեան ու մեղկումի»:

* * *

Այսպիսի սան մէջ էր որ կորսընցուց
Աւետարանի կինն իր դրամը քանգ,
Կորսըւած դրամ, չարաւուր վրսանգ,
Որ կը խրոզվէ ապարանքն ու խուց:

Կորսըւած դրամ, անհետումն է ան
Առաքինութեան չքնադ պատկերին,
Ձնջումն է դրոշմի՝ ուր ձեռք մը վերին
Քանդակե՛ր է խոր իր գիծն ու նշան:

Չէ՞ որ գտնելու այդ դրամն ու գրախեց՝
Իմաստուն այն կինն յաջողեցաւ շուտ,
Երբ իր խրամատուած բախտին հետամուտ՝
Չեղբ առաւ Աւելն ու ճրագը վառեց:

Ե. Ե. Դ.

Հ Ո Գ Ի Ն

Հոգին որ ի՛մա էր ասեմոք, հոգին սրղու,
Դիմացի տունն էր որուն գործ պատին վրայ
Կը տեսնէի արեւին լոյսն ամէն առտու,
Եւ կամ աղբիւրն, ինչպէս ամէն աղբիւր կուլայ...

Կամ երկնասլաց այն դողահար կաղամախին
Որ արծաթէ տետրերով կը սօսափէր,
Հացին գուռն էր եւ կամ հողէ պրտուկն աղին,
Ձերդ համաափիւր գեղեցկութիւն մը օրհնաբեր...

Իմը չէր ան, բոլոր կեանքին, ծաղիկներուն,
Լոյսին ծաթող դիմացի գործ պատին վրայ,
Ձուրին լացող կանանց գուռին մէջ մարմարեայ,

Եւ լուսնակի կարով ներմակ նամբաներուն,
Ու ծրխանէն բարձրացող մութ կարմիր բոցին,
— Վաղը՛ց, ափսո՛ս, դեւերը սիրքս փոխեցին...

ԱՐՄԷՆ ԵՐԿԱԹ